
Laudatio

Laudatio prorektora UK profesora Jana Škrhy u příležitosti udělení historické pamětní medaile UK prof. MUDr. Vratislavu Schreiberovi, DrSc.

Vážený pane profesore, Vaše Magnificence, Spectabiles, vážení a milí hosté, dámy a pánové, setkáváme se při nevšední události. Je to událost, kdy si připomínáme devadesáté výročí narození pana profesora Schreibera. Dovolte mi, abych se zmínil alespoň v krátkosti o některých jeho biografických datech.

Pan profesor se narodil 29. června, takže včera tomu bylo právě 90 let. Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy začal studovat až v roce 1945 a hned se hlásil u profesora Charváta, se kterým se poznal díky skautingu již před válkou (prof. Charvát byl mimo jiné i starostou československých junáků-skautů). Ten medika doporučil profesorovi Vilému Laufbergerovi, přednostovi Fyziologického ústavu, aby získal zručnost v základním výzkumu.

Já bych si při této příležitosti dovilil připomenout slova profesora Charváta, která proslavil při padesátých narozeninách pana profesora Schreibera. Cituji: „Všiml jsem si ho již jako studenta. Chodil pravidelně na schůze endokrinologické společnosti a v diskuzích kladl inteligentní otázky. K vědecké práci musí být samozřejmě určité základní vědomosti, avšak kromě toho také umění vidět to, co vidělo sto jiných, nepostřehlo však vnitřní souvislost. Student 3. ročníku Schreiber viděl při demonstraci nemocných válečného slepce, který po ztrátě zraku ztloustl, také mu však při tom klesla potence. Položil si otázku, zda jde opravdu jen o následek sníženého kalorického výdeje. Snad zánik optické informace působil na hypotalamus nebo na mezimozek. Dává se tedy do pokusné práce a dva roky před promocí dokazuje na krysách a žábách, že světlo jednak podněcuje sekreci varlat, jednak zvyšuje obsah oxytocinu v hypofýze a ještě také mění diurézu. Tato studentská práce byla otištěna v roce 1948 v Paříži.“

Po promoci v roce 1950 byl Vratislav Schreiber povolán na dva roky do základní vojenské služby, ale vojna mu byla – jako mnoha dalším – mimořádně prodloužena o další tři roky. I tak se mu dařilo trochu vědecky pracovat a se svou pozdější ženou Olgou napsal a v roce 1954 vydal zakladatelskou monografii *Základy pokusné endokrinologie*. V roce 1955 nastoupil jako sekundář na 3. interní kliniku, v následujícím roce obhájil kandidátskou dizertaci a po dvou letech byl převeden na místo vědeckého pracovníka v Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus, vedené také profesorem Charvátem. Zde pracoval dalších více než 50 let. Habilitoval se v roce 1963 a v roce 1968 byl jmenován profesorem klinické fyziologie. Název tohoto oboru je pro něj výstižný – seznam vědeckých prací pana profesora je seznamem prací špičkového fyziologa, především experimentujícího na zvířatech, pro kterého však byla klíčová i znalost klinické medicíny.

V Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus se profesor Schreiber věnoval zejména neuroendokrinologii – zabýval se mozkovou regulací činnosti hypofýzy. Studoval vliv hypotalamu na funkci hypofýzy a v roce 1960 získal doklady pro existenci specifického hypotalamického faktoru (později nazvaného TRH), řídicího sekreci hypofyzárního tyreotropinu. To byl světově prioritní objev, a kdyby se odehrál jinde nebo v jiné době, mohl být možná oceněn i Nobelovou cenou.

Prof. Schreiber se stal mezinárodně známým endokrinologem, o čemž svědčí i zařazení jeho příběhu do monografie *Pioneers in Neuroendocrinology II* (Plenum Press 1977). K jeho věhlasu přispěla i anglicky vydaná monografie *Hypothalamo-hypophysial System*. Druhým velkým Schreiberovým objevem byl objev endogenní, digitalisu podobné aktivity krevního séra, kterou se svými spolupracovníky prokázal v extraktech z nadledvin (1981). Významně se též podílel na zjišťování funkcí oxidu dusnatého v endokrinních reakcích, zejména při regulaci funkce adenohipofýzy, na studii vlivu estrogenů na hypofýzu, na studiu úlohy ceruloplasminu a kyseliny askorbové v hypofýze a na výzkumu vlivu dopaminergních agonistů na hypofýzu. Z jeho iniciativy se v Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus začal krátce po objevu v roce 1994 studovat hormon tukové tkáně leptin. Celkem z jeho experimentální práce vyplynulo téměř 20 větších prací (monografií vlastních a kapitol v monografiích) a skoro 500 originálních časopiseckých publikací. Pracoval však za mimořádně obtížných podmínek komunistického režimu, se kterým si přitom nikdy nezadal.

Prof. Schreiber byl odměněn dvěma státními cenami, dvěma cenami Československé endokrinologické společnosti, čestným členstvím České endokrinologické společnosti a Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně, Purkyňovou medailí a dalšími cenami. K nim přibyla i cena Česká hlava – Premium Bohemiae – a zejména státní vyznamenání Za zásluhy II. stupně, udělené prezidentem republiky v r. 2003. Není divu, že je také zakládajícím členem Učené společnosti České republiky a rovněž zakládajícím členem České lékařské akademie. Vývoj po roce 1989 umožnil profesorovi Schreiberovi angažovat se i v nové organizaci lékařské fakulty i české vědy. K největším zásluhám profesora Schreibera jako vědce se přidává vzácná schopnost vědu popularizovat. Dlouhá desetiletí je členem redakční rady

časopisu Vesmír, jeho hlas je pravidelně slyšet v rozhlasovém Meteoru, vydal mnoho popularizačních knih pro nejširší veřejnost. Jistě k tomu přispělo umění mluvit – vždy byl diskutérem vyhledávaným, někdy i obávaným. Profesor Schreiber však nikdy nezkazil žádnou zábavu. I po svých osmdesátinách docházel pravidelně do své laboratoře, stále měl své ambulantní pacienty. V posledních letech, kdy již méně vychází, tráví čas především doma ve své pracovně vedle spousty knih a časopisů.

Nelze samozřejmě obsáhnout všechno. Ještě bych připomněl, že jeho věhlas na poli neuroendokrinologie jej přivedl do programového výboru 4. světového endokrinologického kongresu ve Washingtonu v roce 1972, stal se i předsedou symposia 6. světového endokrinologického kongresu v Melbourne.

Profesor Schreiber, abych uvedl i určitou osobní vzpomínkou, je pro mne nezapomenutelnou osobností, jejíž hluboký rozhled jsem poznal již jako medik na studentských konferencích. Vždy měl přílehlé otázky k jakékoli problematice a nutil studenta k přemýšlení. Poznamenal i myšlení a vědeckou práci v laboratořích pro endokrinologii a metabolismus při 3. interní klinice. I tady kladl nečekané dotazy, když jsme se potkali třeba jen náhodou na chodbě. Řada otázek padala i cestou na oběd do závodní jídelny na fakultní poliklinice. Na tyto cesty velmi rád vzpomínám, protože vždy byly dalším obohacením pro to, abych se zamyslel, kam v medicíně kráčíme a jestli je naše cesta správná.

Na závěr mi dovolu, abych panu profesoru Schreiberovi poděkoval za jeho dlouholeté působení v Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus a na 3. interní klinice. Obě pracoviště poznamenal osobitým způsobem v přístupu k poznání a nesmírně je obohatil. Zároveň mi dovolu, abych panu profesorovi popřál i nadále hodně zdraví.